

Kristálypoharak

Nem akartam Prágába utazni.

Hetek óta lázasan üldögéltem ágyam sarkában puha, meleg pokrócokba burkolózva és az ilyen esetben már gyermekkoromban is átélt kellemes, lázas, éber álomban forró csipkehús teát kortyolgattam abból a kristálypohárból, amit Ilonka nénitől örökölt édesapám.

A Hennel család Eperjesről került a fővárosba valamikor a századforduló táján és a három testvér, Ilonka, Elek és Gyula szerencsétlen módon mind társ nélkül élte le életét. Ilonka nénit majdnem egyből megpillantottam, amint kinyitottam a szememet, mert születésem után már nem az Üllői úti lakásba vittek vissza, hanem a Fő utcába, egy társbérletbe, amelyet édesanyám szerzett s ahol két ősz hajú néni hajolt kosaram fölé, amint megérkeztünk.

Itt, a szobánként külön társbérlet rejtő, nagy belmagasságú régi „úri lakásban” voltam gyerek és Ilonka nénitől tanultam németül az 1641. évben Nürnbergben kiadott hatalmas Luther-bibliából, meg mesekönyvekből, például a „*Das Wettermänlein*” című Mainzban megjelent könyvből, amelyet gyönyörű színes képek díszítenek.

Ilonka néni felvidéki lévén tótul is tudott és emlékszem, hallottam is tótul beszélni, de ha megfeszülök sem bírom felidézni, ugyan kivel társaloghatott környezetemből e nyelven?

Mindig arcokat és fejeket rajzoltam s lázasan már akkor is jobbak lettek a rajzok.

Nos hát eszem ágában sem volt sehová utazni, hiába reméltem Bohumil Hraballal találkozni, féltem a vonatúttól és még rajzolni akartam az elfüggönyözött kis szobában a Bérc utcában és Kosztolányi Énekét olvasgatni Virág Benedekről.

Végül csak elutaztam.

Megmondom, mi indított Prágába, találkozóm volt II. Rudolf császár udvari történésszével, a belga Jacques Typot-val és honfitársával, a híres Chalcographussal, Gilles Sadelerrel. „Typotius”, Sadeler és Octavio Strada, „Octavius” a mantuai Jakab Strada fia, kiadtak egy könyvet Prágában, az 1601. esztendőben, Dionüszosz ünnepén, azaz farsangkor: „Pragae, ipsis Dionysiis, Anno primi hujus seculi.”

Egyikük nevét meg is találtam egy, a Hradzsínba vezető utcácska házán táblába vésvé: „Itt volt a híres rézmetsző Jyli Sadeler sírja, míg az e helyütt állott ház a sírral együtt el nem pusztult.” Körülbelül ez áll a falon cseh nyelven, bent férfi kertészkedik, semmit nem tud a sírról kertje helyén.

Egy kedves lány szerzett nekem szállást a városban, a lakás polcain sok könyv között a

MEYERS CONVERSATIONS LEXICON

„Neße der vorigen, der bedeutendste die Familie, geb. um. 1575 Antwerpen, gest. 1629. in Prag, genoss den Unterricht seines Oheims Johann Sadeler, begleitete seine Oheime auf deren Reisen nach München und Italien und ward dann vom Kaiser Rudolf II. nach Prag berufen.”

Lázasan feküdtem az ismeretlen cseh lakásban, és nyomoztam a könyvekben a három férfi után.

Délután valamikor barátaim sétálgattak velem a városban, egymást váltogatva kísérték egyik helyről a másikra, ki mikor ért rám. Egy régiségboltban vettem két kristálypoharat, nincsenek össze-vissza karistolgatva fölösleges díszekkel, csak szép lapokat csiszoltak az oldalukra. Egyikük különösen karcsú, magas.

Ez volt összes koronám, viszont nem nagyon szoktam ilyesmit venni, pláne külföldön. Boldogan ki-be csomagoltattam szerzeményeimet és felváltva nézegettem a lenyűzött férfifejeket kőből a kapuk fölé faragva (hogy mennyire ijesztőbbek ők a megszokott pesti főknél) és poharamat a zsebemben.

Hrabal valóban az *Oroszlán* számára már jó előre lefoglalt hátsó helyiségében ült pár barátjával, bizalmatlanul néztek ránk, akkor jött ki a kórházból, nem volt oly megközelíthető, mint Budán a tabáni sörözőben.

Másnap viszont telefonált, találkát adott és valóban várt is ránk a régi zsinagóga melletti söröző egyik asztalánál.

A Tükrök árulásának íróját már nem érdekli az élet, nem a Nobel-díj jelölés, nem a televízió-riportok, nem a hírnév, semmi sem a kerek világon.

„Kerek világ”, az író nemrég volt Amerikában, egy könyvet vagy füzetkét lapoz, rémlik: Andy Warholt említi, egy angolul megjelent regényét, valamelyik galériát, egy egyetemet, ahová meghívták, ez kicsit felvillanyozta. A visszaemlékezés. Fényképeket mutogat, ősz haját halántéka felé fésül, vagy csak tenyérrel simítja finoman, ettől olyan római consulos viseletre tesz szert, amilyet a márványokon látni, a félhomályos folyosók mélyébe vesző szoborgalériák polcain.

Aztán visszazuhant a szomorúságba. Az utcán egyenruhások csoportosulnak, ötvenes-százás csoportokba rendeződnek, szétoszlanak, ide-oda folynak a terek között szeszélyesen. Később, mikor már az apostolokat várjuk a téren és Hrabal utunkra engedett — akarunk-e még valamit, mert ha nem, akkor hagyjuk abba az egészet, elege van mindenből —, az egyenruhások felénk ömlenek, körülfolynak két ágra szakadva, szigetként állunk, ezek nem az apostolok.

Még egy időse ember, fönt a várban, puha szőnyeggel borított lépcső végén. A mi hercegprimásunk kortársa. Amint az asztalra hajolva levelet ír a magyar fiataloknak, arca kikerül a fényből. Nem szeretném vakuvillanással megölteni-szétrobbantani a nyugalmat, készíteni kellene egy képet azoknak a magyaroknak, kikhez a rögtönzött üzenetke szól. A bíboros íróasztalához ül a virágcsokor mögé, elgondolkozva maga elé néz, az ablak felé araszolok, a virágfejek között az öreg a bíborosi sapkában ül a kereszt előtt, igyekszem több változatot készíteni, de elunja, int, elég.

Utolsó este úrrá lesz rajtam a gonosz, barna sört iszom az *U flekú*-ban nagybátyámmal és barátaimmal, valakinek filmfelvételei vannak az égő diákról, a szaladó sokaságról, tüntetésekről, arcok villanásai kavarnak, lábak és karok örvénylenek, feltűnik egy egészen az arcunkba lehelő fehér foltszerű arc-maszk, eltorzul, lefolyik a testen, szájából folyam mozdul, mikor ezt írom, apró bakelit lemezzel zöngés mássalhangzók kiejtését mutatják be, ezt hallom az előbb írt film alatt, ma — mmá — mme — mmé — mmo — mmu — mmü, az alakok vízszintesen helyezkednek el, Karcsit látom a söröző különtermében, az ajtó fölött felirat: AKADÉMIA, Karcsi szétnyitja ingét, megfogjuk a mellkasát, elformátlanodott szegycsontját, fura összegabalyodott bordáit, a repülőbordát, a lengőbordákat; Jachymov uránbánya, a beszédgyakorlatok hallatszanak: babám — bárka, család — cápa, dadát — dárda, barátja — bátraknál, javában — járatják, láthatatlanság — váratlan halál

Plakátot zsákmányolok egy kapualjból. Valamily hivatal bejárata lehetett, nem volt lenyűzött barokk kobak, de volt ez a hátborzongató plakát: karjában tartott szőke loknis kisleánykára mosolygó bányász bácsi. A férfi arcán vérfagyasztó kifejezés, szájában hegyes fogak, Gilles de Raist megszégyenítő borzalmas tekintet.

Estedett, rendesen összegurigattam egy csővé az egészet, és beálltunk barátomnak sört és kolbászt vásárolni a Vencel téren egy pavilonban. Nevetgélünk a plakáton, mikor egy férfi csehül szar magyarnak nevezett, kiütötte kezemből a papírt, majd lökdödni kezdett, annyira, hogy veréstől tartva átadtam táskámat más kezébe, legalább védeni tudjam magam.

Nem hinném, hogy a nálam fejlel magasabb, durva embert meg akartam volna verni, csak nem akartam birkaként várni a pofont. Nem vagyok verekedős és a poharakat is féltettem.

Rosozul voltam. A sört nem lett volna szabad meginnom a gyógyszerre. Forgott előttem a világ. A férfi nem ütött meg. Eltűnt. Egy embert sem érdekelt a dolog, több cseh mosolygott, mindennapos ügy, akikkel voltam, magyarul kezdtek, ne verekedjek, ezzel csak bajt csinállok, álltam, ezen a jelentéktelen estén fáj a lábam a hidegben, hatszor operáltak, rossz benne a vérkeringés, vártam, hogy elmenjünk erről az átkozott térről, nem mozdultunk, barátom kényelmesen itta a sört, harapott hozzá a kolbászból, a zsír a papírtálcára csöpögött, én elindultam haza Budapestre.

Éjjel kétóra volt.

Végigkérdézősködtem magam a kihalt-sötét éjszakai városon, megtaláltam a folyót, átsétáltam egyik hídján, több pályaudvart végigpróbálgatva megleltem azt, ahonnan hajnalájban vonat indul Magyarországra.

A kristálypoharak után maradt pénzemből helyjegyet váltottam haza, és lefeküdtem az aluljáróban, mert a váró még zárva volt. Később annyira fáj a fejem, hogy azt hittem, tarkón vágta, le akart esni nyakamról, vízióim voltak, ahogy hanyatt feküdtem a sötétben, azt álmodtam, rólam kezdik lehúzni a bőrt, és én is ott leszek ebben a széteső, furcsa városban egy ház kapuja fölött, szélesre húzott borszájammal, amelyből azért a villogó fogak kivilágítanak majd és csak ez lesz fehér az egész korombüzös, fekete kőalakon.

A reggel kék volt, felültem a vonatra, dél körül térden csúszkáltam a szerelvény folyosóján, a vámosok és határőrök zsebükben kotorásztak gyógyszerért, lefeküdtem az egyik fülkében, ott leesett a fejem, szétduzzantak a kristálypoharak, valakinek át kellett volna adnom számozott helyét, nemet intettem, megpróbáltam teljesen, de teljesen mozdulatlaná dermedni hazáig és úgy úszni a vonaton s utána a levegőben a hegyre, az én utcámba, „vissza, vissza, vissza”, ahol teát iszom az új poharakból, már három poharam van, az Ilonka nénié és a két prágai.

Számunk szerzői

Anthony Rhodes angol történész, a *The Vatican in the Age of the Dictators 1922—1945*
c. könyv szerzője

Sipos Lajos irodalomtörténész, ELTE

Lábass Endre író

Németh G. Béla irodalomtörténész, akadémikus, ELTE

Pusztaszeri László történész

Borbély Szilárd író, irodalomtörténész, ELTE